

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

โครงการวิจัย “แนวทางและกลไกการแก้ไขปัญหาของความทับซ้อน/กำกวมระหว่างคนไร้รัฐกับแรงงานต่างด้าวสัญชาติลาว: กรณีศึกษาพื้นที่อำเภอบุญทริก จังหวัดอุบลราชธานี” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

โจทย์ในการวิจัย

1. มีเงื่อนไข บริบท โอกาส ปัจจัยต่างๆ อะไรบ้างที่ทำให้การดำเนินการในการแก้ไขปัญหาคนไร้รัฐไร้สัญชาติไม่ราบรื่น

2. มีกลไกเชิงนโยบายในรูปแบบใดที่จะเอื้อให้เกิดการแก้ไขปัญหาคนไร้รัฐไร้สัญชาติที่มีสถานะทับซ้อนกับแรงงานต่างด้าว ที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย เพื่อนำไปสู่การสร้างความร่วมมือในระดับระหว่างประเทศและเป็นต้นแบบให้กับเมืองชายแดนในการแก้ปัญหาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในอนาคต

วิธีศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดประชุมกลุ่มย่อย การเข้าร่วมการประชุมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นคนไร้รัฐไร้สัญชาติ รวมทั้งการนำเสนอผลการวิจัยให้แก่หน่วยงานในจังหวัดอุบลราชธานี และการเผยแพร่ผลงานให้แก่หน่วยงานส่วนกลาง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาเชิงเอกสาร โดยการรวบรวมเอกสารการศึกษาวิจัย บทความวิชาการ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมา สถานการณ์และปัญหาของคนไร้รัฐไร้สัญชาติ และแรงงานต่างด้าวสัญชาติลาว โดยเฉพาะในแง่มุมทางด้านประวัติศาสตร์ของประเทศไทย บริบททางนโยบายและการเมืองของการสร้างชาติและความเป็นพลเมือง สิทธิมนุษยชน และอื่นๆ

รวมถึงการรวบรวมเอกสารที่เป็นกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของหน่วยงานรัฐไทย และประเทศเพื่อนบ้านที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสถานะและสิทธิของคนไร้รัฐไร้สัญชาติ ตลอดจนเอกสารกฎหมายระหว่างประเทศ ข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และรัฐไทยให้สัตยาบัน

2. การสัมภาษณ์ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทั้งหน่วยงานภาครัฐ คนไร้รัฐไร้สัญชาติ นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์รายบุคคล เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายทะเบียนจังหวัด นายอำเภอ นายทะเบียนอำเภอ ปลัดอำเภอ จัดหางานจังหวัด ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำในท้องถิ่น นักวิชาการ เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคนไร้รัฐไร้สัญชาติ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีสถานะทับซ้อน/กำกวมกับแรงงานต่างด้าว

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในส่วนของคนไร้รัฐเพื่อรับทราบถึงบริบททางสังคม สภาพชีวิต ประวัติความเป็นมาของคนไร้รัฐ นโยบายของรัฐที่กระทบต่อชีวิต ปัญหาที่เกิดขึ้นจากสถานะความไร้รัฐ รวมถึงความพยายามของคนกลุ่มนี้ที่จะทำให้สภาพชีวิตของตนเองดีขึ้น

2.3 การสนทนากลุ่ม และ/หรือ ประชุมระดมสมอง ทั้งในกลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ คนไร้รัฐไร้สัญชาติ นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวทางและกลไกการแก้ไขปัญหาความทับซ้อน/กำกวมระหว่างคนไร้รัฐและแรงงานต่างด้าวเชื้อสายลาว

3. การเข้าร่วมสังเกตการณ์การประชุมที่เกี่ยวข้องกับคนไร้รัฐไร้สัญชาติ ทั้งในระดับระหว่างประเทศ ระดับจังหวัด และอื่นๆ

4. การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าส่วนด้านแรงงานและสวัสดิการ ณ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

5. การนำเสนอผลการวิจัยแก่หน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับพื้นที่และในส่วนกลาง

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลโดยส่วนใหญ่จะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ระเบียบ กฎ เกณฑ์ต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการประเด็นคนไร้รัฐไร้สัญชาติ ซึ่งปรากฏในรายละเอียดของบทที่ 4

นอกจากนั้นแล้วเพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นกระบวนการที่รวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงได้ดำเนินการจัดประชุมกลุ่มย่อย เพื่อรวบรวมสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะจากระดับพื้นที่ พร้อมทั้งดำเนินการประสานนักวิชาการ ข้าราชการจากส่วนกลาง ส่วนจังหวัด และส่วนท้องถิ่น โดยผลของการประชุมกลุ่มย่อย และการประชุมเชิงปฏิบัติการมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประชุมกลุ่มย่อยและการประชุมเชิงปฏิบัติการ

วันที่	ประเภทผู้เข้าร่วม	ประเด็นอภิปราย	ข้อเสนอแนะ
25 พฤษภาคม 2552 ประชุมกลุ่มย่อย	ชาวบ้านไร้รัฐไร้สัญชาติ บ้าน หนองแปก-หนองเม็ก ตำบล ห้วยป่า อำเภอนุญศรี จ.จังหวัด อุบลราชธานี	-ความเป็นมา -สภาพปัญหา การมีสถานะที่ไม่ต้องการดำรงชีวิต -ผลกระทบ 1. ความเป็นอยู่ลำบากมากขึ้น เนื่องจากรู้สึกกลัว และสับสนเกี่ยวกับสถานะและสิทธิของตัวเอง 2. การเดินทางสัญจรลำบากมากขึ้น เพราะถูกจำกัด ให้อยู่แต่ในพื้นที่ที่กำหนด (เดิมไม่มีเอกสารมากำหนด ตัวอย่างชัดเจน) 3. ได้รับสิทธิต่างๆ น้อยลง เช่น การศึกษาพยาบาล งานบริการอื่นๆ ของทางภาครัฐ (ในระยะหลังมี ข้อกำหนดให้สิทธิในการบริการกับคนสัญชาติไทย เท่านั้น เช่น สิทธิเข้าถึงหลักประกันสุขภาพ) 4. มีฐานะเสมือนผู้ที่สร้างปัญหาร้ายแรงในสายตา ของผู้คนในชุมชน และสังคม (กลายเป็นคนที่แปลก แยกออกไปมากขึ้น) 5. ผู้คนในชุมชนไม่ค่อยสนใจปัญหาของพวกเรา	1.ปรับปรุงรายการทะเบียนประวัติผู้ที่เข้ารับ การสำรวจจัดทำทะเบียนประวัติแรงงานต่าง ด้าว (มี ท.ร.38/1) ให้ตรงกับสถานะตาม ข้อเท็จจริง 2.พิจารณาให้สัญชาติไทยแก่บุคคลที่มีความ เป็นอยู่อย่างกลมกลืนกับพื้นที่ (ทั้งด้าน ประเพณี วัฒนธรรม การพูดจาสื่อสารภาษา) และมีความประพฤติดี (ช่วยงานชุมชน ไม่ทำ ผิดกฎหมาย และไม่สร้างความลำบากเดือน ร้อนให้แก่ชุมชน) 3. มีกระบวนการทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และข้าราชการทุกภาคส่วน 4. ตั้งคณะกรรมการ หรือคณะทำงาน เพื่อ ร่วมมือและติดตามการแก้ไขปัญหาการไร้รัฐ ไร้สัญชาติตามนโยบายของทางภาครัฐด้วย ความถูกต้อง โปร่งใส และเป็นธรรม

วันที่	ประเภทผู้เข้าร่วม	ประเด็นอภิปราย	ข้อเสนอแนะ
		มากนัก ทั้งที่พวกเขาก็ไม่เคยสร้างปัญหาอะไร ตรงกันข้ามกลับช่วยงานในชุมชนไม่เคยขาด และทำอย่างเป็นประจำ ร่วมมือมีทุกอย่างในการพัฒนาชุมชน และเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนทุกครั้งไม่เคยขาด ไม่เคยเรียกร้องสิทธิอะไร เพียงแต่ต้องการมีชีวิตปกติเหมือนคนอื่นทั่วไป ทำงานหาเลี้ยงครอบครัวเท่านั้นเอง อยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุขก็เพียงพอแล้ว	
22 มิถุนายน 2552 การสัมมนา “เรื่องคนไร้รัฐไร้สัญชาติ: สถานะ สิทธิ และแนวทาง การแก้ไข ปัญหา”	-ราชการส่วนกลาง(ผู้แทน กรมการปกครอง) -ส่วนจังหวัด (ป้องกันจังหวัด) -ส่วนท้องถิ่น (ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน) -ชาวบ้านไร้รัฐไร้สัญชาติ -นักศึกษา -อาจารย์ที่สนใจ	-ประมวลปัญหาทางทะเบียน -กรณีการได้สัญชาติไทยตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 -การจัดทะเบียนผิดประเภท	1. กรณีการได้สัญชาติไทยตามมาตรา 23 ต้องมีการปรับปรุงกระบวนการให้เป็นไปตามแนวทางขั้นตอนที่ระบุในหนังสือสั่งการ โดยต้องทำความเข้าใจกับฝ่ายทะเบียนของแต่ละท้องที่ และเน้นย้ำให้คนไร้สัญชาติให้ข้อมูลที่เป็นจริงกับทางราชการ และไม่นำคนที่อาจเกิดในประเทศไทยแต่ไม่ได้อยู่ในประเทศไทยจริงๆ ในปัจจุบันมาเข้ารับสิทธินี้ 2. กรณีผู้ที่ไปจัดทำทะเบียนประวัติแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ (มี ทร.38/1) ต้องทำความเข้าใจชัดเจนกับตัวเองว่า จะเลือกเป็น

วันที่	ประเภทผู้เข้าร่วม	ประเด็นอภิปราย	ข้อเสนอแนะ
			แรงงานต่างด้าวหรือไม่ หากไม่ใช่ก็ไม่จำเป็นต้องไปขึ้นทะเบียนอีก หรือสามารถเลือกที่จะไม่ไปขึ้นทะเบียนได้ และสามารถร้องขอให้ฝ่ายทะเบียนแก้ไขทะเบียนให้ถูกต้องตามข้อเท็จจริงได้ โดยอ้างอิงตามประกาศสำนักทะเบียนกลางฯ ปี 2547 3. ให้มีกระบวนการพิจารณาให้สัญชาติไทยกับผู้ถือพหุเชื้อสายลาวที่อยู่ในประเทศไทยติดต่อกันเป็นเวลานาน จนกลมกลืนกับสังคม/ชุมชน ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีมติคณะรัฐมนตรีที่จะให้สัญชาติกับคนกลุ่มนี้ โดยอาจเทียบเคียงกับการให้สัญชาติไทยกับชาวเวียดนามอพยพ 4. ให้คนไร้รัฐไร้สัญชาติได้รับสิทธิ เช่น สิทธิในการเดินทางไปทำงาน การเข้าถึงหลักประกันสุขภาพแบบถ้วนหน้า การจดทะเบียนสมรส ในปัจจุบันแม้จะมีหลักการเกี่ยวกับการ

วันที่	ประเภทผู้เข้าร่วม	ประเด็นอภิปราย	ข้อเสนอแนะ
			คุ้มครองสิทธิของผู้ด้อยโอกาสรวมถึงคนไร้รัฐไร้สัญชาติ แต่ในทางปฏิบัติหลายเรื่องเป็นสิ่งที่คนไร้รัฐไร้สัญชาติไม่อาจเข้าถึงได้ เนื่องจากความตระหนัก และ/หรือ ความกลัวของผู้รักษาภาวะเบี่ยงแล้วแต่กรณี 5. เสนอให้ใช้ช่องทางศาลเมื่อไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือได้รับการปฏิบัติที่ล้ำจากทางราชการ โดยเฉพาะทางศาลปกครอง
9 สิงหาคม 2552 การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)	คนไร้สัญชาติบ้านดอนโจด หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านแมต อำเภอบุณฑริก จังหวัดอุบลราชธานี	-ความเป็นมาของความไร้รัฐไร้สัญชาติ -สภาพปัญหาของคนไร้รัฐไร้สัญชาติ -สาเหตุการเข้าจดทะเบียนประวัติแรงงานต่างด้าว -ผลกระทบที่เกิดขึ้น	1. เปรียบเทียบสิทธิคนไทย (ความต้องการสูงสุด) • มานานแล้ว (2518) ไม่สามารถกลับประเทศต้นทางได้/ กลับไม่ได้ • มีลูกหลาน/ มีครอบครัว/ อยู่ในประเทศไทย/ เกิดในประเทศไทย • ความเป็นอยู่/ ประเพณี/ วัฒนธรรมกลมกลืน • ทำคุณประโยชน์ให้กับชุมชนและสังคม

วันที่	ประเภทผู้เข้าร่วม	ประเด็นอภิปราย	ข้อเสนอแนะ
			เช่น สร้างวัดกุหาสวรรค์ วัดดอนโจด วัดโนนแท่น สร้างโรงเรียน (ดอนโจด) อยู่เวรยามเฝ้าโรงเรียน ซ่อมถนนทางในชุมชน • ร่วมทำโครงการชุมชนประมงต้นแบบเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรทางน้ำ และเพื่อช่วยให้ทรัพยากรสัตว์ น้ำมีจำนวนประชากรเพิ่มมากยิ่งขึ้น • เคยเป็นทหาร กองกำลังร่วม กับฝ่ายความมั่นคง ตามแนวชายแดนของไทย 2.ด้านสิทธิ ชนพื้นฐาน • สิทธิในการรักษาพยาบาล • สิทธิในการเดินทาง ไป มา สะดวก • สิทธิในการพัฒนาคุณภาพชีวิต • สิทธิในการครอบครองทรัพย์สิน เช่น บ้าน รถ ที่ดิน ที่อยู่อาศัย/ ที่ทำกิน • สิทธิในการสอบใบอนุญาตการขับขีรถ

วันที่	ประเภทผู้เข้าร่วม	ประเด็นอภิปราย	ข้อเสนอแนะ
			3.กรณี ทร.38/ 1 แก้ไข ปรับปรุงให้ตรงตามความเป็นจริง ● ไม่ใช่สถานะแรงงาน ● เป็นผู้ก่อพยานภัยความตาย ● อยู่ในพื้นที่นานแล้ว / มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง / สร้างครอบครัวกับคนในพื้นที่ ● ทำคุณประโยชน์แก่ชุมชน และสังคม ● เกิดในประเทศไทย (แต่ไม่เข้าข่ายได้สัญชาติไทยตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551
11 กันยายน 2552	ผู้นำชาวบ้าน (คนมีบัตรประชาชนไทย)/ ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต.) ในพื้นที่บ้านหนองเม็ก-หนองแปก	- ตรวจสอบความเป็นมาร่วมกับผู้นำชุมชน - สอบถามถึงสภาพข้อเท็จจริง-ของการอยู่ร่วมกันในชุมชน พบว่า 1. นักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยในบ้านหนองแปก-หนองเม็กสามารถเข้าเรียนได้และมีสิทธิเท่าเทียมกับนักเรียนสัญชาติไทย เว้นแต่สิทธิในการรับทุนจาก	1. ยกเลิกเงื่อนไขที่ไม่เปิดโอกาสให้คนไร้รัฐไร้สัญชาติได้รับทุนการศึกษาจากส่วนกลาง (เช่นการต้องมีทะเบียนบ้าน) เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยได้รับทุนการศึกษา และสร้างโอกาสให้คนกลุ่มนี้ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป

วันที่	ประเภทผู้เข้าร่วม	ประเด็นอภิปราย	ข้อเสนอแนะ
		ส่วนกลาง อย่างไรก็ตามนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยมักมีโอกาสในการเข้าเรียนในระดับที่สูงขึ้นน้อย เนื่องจากส่วนใหญ่ฐานะของครอบครัวค่อนข้างยากจน และไม่มีหลักประกันด้านการทำงานหลังเรียนจบ 2. คนไร้รัฐไร้สัญชาติในบ้านหนองแปก-หนองเม็กอาศัยอยู่ในชุมชนร่วมกับคนสัญชาติไทยอย่างกลมกลืน รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนและกิจกรรมตามประเพณีในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน 3. คนไร้รัฐไร้สัญชาติในบ้านหนองแปก-หนองเม็กจำนวนหนึ่ง (ผู้ชาย) เคยทำหน้าที่ร่วมกับหน่วยทหารของไทยในการเป็นแนวหน้าป้องกันชายแดน รวมถึงการเป็นหน่วยจู่โจมและหาข่าวให้กับทางทหาร 4. ญาติพี่น้องของคนไร้สัญชาติบางส่วนยังคงมีการข้ามไปมาหาสู่ระหว่างกัน และหลายครั้งมิได้ขออนุญาตผ่านแดน ซึ่งอาจทำให้ถูกมองได้ว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และอาจมีการดึงให้คนเหล่านั้นเข้ามาอยู่เพิ่มเติมในพื้นที่ในที่สุด	2. ให้คนไร้รัฐไร้สัญชาติได้เข้าถึงหลักประกันสุขภาพ เพื่อเปิดโอกาสให้คนกลุ่มนี้สามารถเข้าสู่ระบบการเฝ้าระวังโรคได้ เนื่องจากเชื้อโรคไม่ได้เลือกว่าจะติดต่อเฉพาะในกลุ่มคนไร้สัญชาติเท่านั้น 3. ให้คนไร้รัฐไร้สัญชาติได้รับสัญชาติไทยโดยให้ค่อยพิจารณาไปจากกลุ่มที่ได้อยู่แล้ว (เช่น ตามมาตรา 23) แล้วขยายไปสู่กลุ่มอื่นๆ เนื่องจากการได้รับสัญชาติไทยจะช่วยให้แก้ปัญหาอื่นด้วย 4. ต้องสร้างระบบการป้องกันการเข้ามาใหม่ของคนต่างด้าวที่อาจเข้ามาด้วยคาดหวังว่าจะได้สัญชาติไทย โดยคนไร้สัญชาติเองต้องร่วมกันสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับตัวคนและจำนวนคนในกลุ่มของตนให้ชัดเจน ขณะที่ที่ชุมชนต้องร่วมกันตรวจสอบ และทางราชการต้องบังคับใช้กฎหมายคนเข้าเมืองสำหรับผู้ที่ผ่านเข้าออกประเทศให้เข้มงวดมากขึ้น

วันที่	ประเภทผู้เข้าร่วม	ประเด็นอภิปราย	ข้อเสนอแนะ
19 พฤษภาคม 2553 ประชุมนำเสนอผลการวิจัยและรับฟังความคิดเห็นเห็น ภายใต้วีธี "การแก้ไขปัญหาน้ำท่วม" ผู้เกี่ยวข้อง ปัญหาผู้เกี่ยวข้องอาศัยอยู่ในประเทศไทยติดต่อกันเป็นเวลานาน"	- สภานายความ - ตัวแทนคณะอนุกรรมการด้านสิทธิและสถานะบุคคล คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ - ตัวแทนเครือข่ายที่ทำงานด้านคนไร้รัฐไร้สัญชาติ - ป้องกันจังหวัด/ ปลัดอำเภอ - ผู้อำนวยการสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต 10 - ผู้แทนสำนักงานจัดหางานจังหวัดอุบลราชธานี - คนไร้รัฐไร้สัญชาติ - อนุกรรมการแก้ไขปัญหารัฐธรรมนูญของบุคคลในประเทศไทย - นักวิชาการ	- ปัญหาชนกลุ่มน้อย "ลาวอพยพกับการอาศัยในประเทศไทย" - ปัญหาความล่าช้าในการแก้ไขปัญหานี้ในระดับพื้นที่ - นโยบายหลักปฏิบัติในพื้นที่ - ปัญหาการพิสูจน์สัญชาติ ซึ่งคนไร้รัฐไร้สัญชาติที่ถือบัตร ทร 38/1 ซึ่งกรมการจัดหางานได้ดำเนินการพิสูจน์สัญชาติแล้วทางการลาวไม่รับรองให้	- การทำความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติแก่เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น - การแก้ไขปัญหานี้ที่สำคัญผิดในสถานะแรงงานต่างด้าว ควรจะต้องมีการสำรวจใหม่และแบ่งประเภทของคนให้เหมาะสม - การมีสัญชาติอาจเป็นเรื่องปลายทาง แต่อย่างน้อยต้องมีการตระหนักและยอมรับในการดำรงอยู่ของคนกลุ่มนี้ เพื่อให้เข้าถึงการดำเนินชีวิตแบบปกติเหมือนคนทั่วไปได้ - การให้คนกลุ่มนี้เข้าสู่ระบบทะเบียนราษฎรเพื่อแก้ไขปัญหาคงเหลือ - การรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนและนำเสนอปัญหา รวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหาคอนกรีตในสถานะเจ้าของปัญหา

การสัมภาษณ์หัวหน้าแผนกแรงงานและสวัสดิการสังคม แขวงจำปาสัก

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว วันที่ 12 มีนาคม 2553

เนื่องจากประเด็นการวิจัยเป็นเรื่องที่คาบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยและลาว และกลุ่มคนดังกล่าวเป็นเสมือน “สิ่งตกค้างทางประวัติศาสตร์” ที่รัฐทั้งสองฝ่ายไม่ว่าจะเอ่ยถึงปัญหาของคนกลุ่มนี้ อย่างเต็มปากนัก อย่างไรก็ตามยังคงมีความจำเป็นในการทำความเข้าใจระหว่าง “คนไร้รัฐ” และ “แรงงานต่างด้าว” เพื่อชี้ให้เห็นถึงประเภทสถานะของคนที่ข้ามชาติในรัฐไทยที่แตกต่างกัน โดยผู้วิจัยได้เดินทางเข้าไปสัมภาษณ์ ท่านคำแพง เปียงวอลวง ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกแรงงานและสวัสดิการสังคม แขวงจำปาสัก โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ดังนี้

1. นโยบายของรัฐบาลลาวเกี่ยวกับแรงงานที่มาทำงานต่างประเทศมีแนวทางอย่างไร
2. กลไกการขอไปทำงานในต่างประเทศของคนลาวเป็นอย่างไร หน่วยงานรัฐและเอกชนมีบทบาทเกี่ยวข้องอย่างไร
3. ในการไปทำงานในประเทศไทยของคนลาว มีกรณีที่คนลาวกลับเข้ามาในประเทศโดยที่ไม่มีเอกสารระบุว่าเป็นคนลาวหรือไม่
4. หากไม่มีเอกสาร มีการพิสูจน์สัญชาติคนลาวที่ย้ายถิ่นเป็นแรงงานในต่างประเทศ อย่างไร
5. มีการดำเนินการเก็บสถิติในการดำเนินการพิสูจน์สัญชาติหรือไม่ อย่างไร มีกฎเกณฑ์ในการพิสูจน์สัญชาติอย่างไรบ้าง คนที่ผ่านและไม่ผ่านการพิสูจน์สัญชาติแล้วมีขั้นตอน/กระบวนการอย่างไรต่อไป

การสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นประเด็นค่านิยม “แรงงาน” ของราชการลาวว่าหมายถึงคนลาวที่เดินทางเพื่อเข้ามาประกอบอาชีพในสังคมไทยในระยะเวลาหนึ่งแล้วเดินทางกลับฝั่งลาว ซึ่งแรงงานลาวที่หัวหน้าแผนกแรงงานและสวัสดิการสะท้อนให้เห็นว่ามีทั้งประเภทที่ลักลอบเข้าประเทศไทยโดยผิดกฎหมาย และที่เดินทางเข้ามาประเทศไทยอย่างถูกกฎหมาย ซึ่งท่านคำแพงได้ให้ข้อมูลว่าสัดส่วนของประเภทแรกมีมากกว่าประเภทที่สอง เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเดินทางเข้ามาในประเทศไทยที่ประหยัดกว่า

สำหรับประเด็นเรื่องเอกสารที่พิสูจน์ความเป็นพลเมืองลาว ในกรณีที่ลักลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทยโดยผิดกฎหมาย ทางราชการจะยอมรับคนกลุ่มนี้กลับประเทศ โดยมีต้องมีกระบวนการพิสูจน์สัญชาติ เพราะการเป็นพลเมืองลาววางอยู่บนฐานของระบบเครือญาติและระบบผู้ใหญ่บ้านที่จะ

ยืนยันสถานะของความเป็นพลเมืองลาวให้แก่บุคคลประเทศของตน ซึ่งประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มคนไร้รัฐไร้สัญชาติที่ขึ้นทะเบียนเป็นแรงงานต่างด้าวโดยมีทะเบียนประวัติ ทร.38/1 แม้จะเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สัญชาติ รัฐบาลลาวก็ไม่ยอมรับว่าเป็นพลเมืองของตน เพราะถือว่าไม่มีหลักฐานทางบุคคลไม่ว่าจะเป็นเครือญาติ หรือ ผู้ใหญ่บ้านให้การรับรองการอาศัยอยู่ในประเทศลาวได้ ซึ่งก็สอดคล้องกับความเห็นของผู้แทนกรมการจัดการงาน จังหวัดอุบลราชธานี ที่ดำเนินการพิสูจน์สัญชาติของกลุ่มคนไร้รัฐที่ถือบัตร ทร 38/1 และได้รับการปฏิเสธสถานะพลเมืองจากรัฐบาลลาว